

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Onverwerkt verleden

Vos, M.

Citation

Vos, M. (2001). Onverwerkt verleden. *Bestuurskundige Berichten*, 16(2), 28-30. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234431>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3234431>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Algemeen Algemeen

Onverwerkt verleden

Michael Vos

Niet alleen in Argentinië lopen oud-militairen vrij rond die misdaden tegen de menselijkheid hebben gepleegd. Ook in Nederland zijn er tal van personen die bloed aan hun handen hebben. Niet alleen uit het leger, maar ook burgers uit het toenmalige kabinet. Met dit stuk wil ik ingaan op de excessen die door Nederlanders werden begaan in de voor- malige kolonie Indonesië.

De koloniale oorlog met Indonesië is altijd overschaduw door de Tweede Wereldoorlog. Het is een tijd die sommige (oudere) Nederlanders het liefst vergeten, wat wellicht een verklaring vormt voor het ontbreken van deze periode in veel Nederlandse geschiedenisboeken. Soms wordt een en ander samengevat tot enkele regeltjes. Er heerst nog altijd een enorm taboe op de misdaden die in die periode zijn gepleegd door Nederlanders.

In de periode 1946-1949 voerde Nederland een koloniale oorlog tegen Indonesië. Ik gebruik bewust niet het begrip "politieele acties". Dat begrip vind ik misleidend en misplaatst. Dit nogal verhullende begrip werd bedacht door de toenmalige ambassadeur van Nederland in de VS, de heer Kleffens. Met het oog op "onwelgevallige reacties uit het buitenland", kon toch maar beter het begrip 'politieele acties' in plaats van koloniale oorlog gebruikt worden. In die tijd dacht men wel anders dan nu. De gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, B.J. de Jonge verwoorde het koloniale gedachtegoed in 1936 als volgt: "300 jaar

hebben wij hier al met klewang en knuppel geregeerd en over 300 jaar zullen we dat nog wel doen".

Voordat ik de excessen van de oorlog bespreek, is het interessant om kort op de periode daarvoor in te gaan. Nederland verdiende zeer veel geld aan Indonesië. Met het geld kon onder meer het spoorwegennet en de oorlog tegen België worden gefinancierd. Men schat dat de inkomsten uit Indonesië tussen de 400 en 600 miljoen gulden per jaar lag. Nu misschien niet zoveel, maar in die tijd was het 10 procent van het BNP. In de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw begon het te borrelen in Indonesië. Er waren opstandjes voor een zelfstandige staat. In 1926 vond er een opstand plaats tegen de Nederlanders door de Indonesische communisten, de PKI. De Nederlandse regering liet de vrijheidstrijders oppakken en ze werden gedeporteerd naar een heropvoedingskamp, Boven-Digoel. Niet alleen revolutionairen en opstandelingen werden hard aangepakt. Voor de Tweede Wereldoorlog werden Indonesiërs op de plantages zwaar onderdrukt. Het waren situaties die nog het

meest doen denken aan de situatie op 19^e eeuwse katoenplantages van het Amerikaanse platteland. Niet westerse contractarbeiders moesten elk uur beschikbaar zijn voor arbeid. Wanneer zij onafgevoerd langer dan 24 uur weg bleven kregen zij een maand gevangenisstraf. Deze maatregelen waren door het Nederlandse regime ter plaatse geregeld en noemde men de 'Koelie Ordonnantie'. Met name Amerikaanse handelspartners waren geschokt van wat zij zagen op Nederlands-Indische plantages die zij dreigden met een boycot. Pas toen, in 1936, werden de slavenregimes afgeschaft. Men hoeft zich over de menselijke afweging hierbij niet al te veel voorstellen, het waren vooral economische motieven die de plantagehouders tot inkeer brachten.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog die in 1939 uitbrak, bezette Japan Indonesië en hield Nederlandse gevangenen in interneringskampen. Nadat de Japanners zich in 1945 terugtrokken werd door revolutionairen de republiek Indonesië uitgeroepen. Nederland wilde a

reactie orde op zaken stellen in de kolonie. De oorlog begon in 1946 met wat men in legerkringen 'Operatie Product' noemde. Omdat deze term wanneer u de term 'politieele acties' ergens tegenkomt. De Tweede Kamer stemde vrijwel unaniem, alleen de communisten waren tegen, voor het zekeren van Nederlandse soldaten. Men was bang dat het een 'rommeltje' zou worden zonder de bekwame Nederlandse leiding. Bovendien zou Nederland status verliezen in de wereld. De acties waren er met name om 'terroristen' die de 150.000 Nederlanders uit de kampen bedreigden, tegen te houden. Daarnaast wilde men het economisch zo belangrijke Indonesië veiligstellen. De terroristen waren in feite extreme nationalist, die de Nederlanders met geweld het land uit wilde zetten. Ze wilden, na jarenlange bezetting door de Japanners, een vrij Indonesië.

Dat Nederland soldaten stuurde was wellicht, gezien de tijdgeest, een begrijpelijke maatregel. Echter, de excessen die door Nederlandse soldaten zijn begaan moeten genoemd worden. In de excessennota van 1969 (twintig jaar na dato!) zijn ruim 500 zaken besproken. Het gaat om moorden,

mishandelingen en diefstal door Nederlandse soldaten. Voorbeelden zijn het in brand steken van 'verdachten', verkrachtingen van vrouwen en kinderen en plundering en in brand steken van huiskraak. Ook het martelen van verdachten met elektriciteit (op onder meer geslachtsdelen) behoorden tot de dagelijkse gang van zaken. Volgens de onderzoekers zelf is dit enkel het topje van de ijsberg. Het document is 'verre van volledig', zo stelden zij.

Het betreft alleen zaken van soldaten die door de krijgsraad zijn veroordeeld. Er zijn nog ergere voorbeelden. Zo lieten soldaten Javaanse boeren hun eigen graf graven om ze vervolgens in de rug neer te schieten. Sommige van deze excessen blijken normaler dan gedacht. Zo was het 'gewoon' om krijgsgevangenen te doden als men door het oerwoud trok. Er konden eenvoudigweg geen soldaten worden gemist om de gevangenen te bewaken. Men moest zich derhalve 'ontdoen van de ballast'. Ook zijn in sommige dorpen hele families zonder aanwijsbare reden afgeslacht door 'soldaten die geestelijk en lichamelijk op waren'. Deze excessen staan los van de tussen de 100.000 en 150.000 oorlogsdoden die er vielen aan

Indonesische zijde. Aan Nederlandse kant vielen 6.200 doden. Een zeer slecht Nederlands voorbeeld is kapitein R.P.P. Westerling. Hij liet dorpen omsingelen en vervolgens iedereen die er verdacht uitzag neerschieten. Het optreden van sommige Nederlandse soldaten is vergelijkbaar met de excessen die door sommige Amerikanen in Vietnam zijn gepleegd. Na de onafhankelijkheid van Indonesië probeerde Westerling overigens nog een staatsgreep te plegen in Indonesië, dit mislukte echter. Via Singapore ontsnapte hij naar Nederland, waar hij nooit is veroordeeld wegens oorlogsmisdaden en poging tot staatsgreep.

De Nederlandse samenleving stond zeker niet unaniem achter de koloniale oorlog, zoals sommige oud-strijders beweren. Op de vraag of men het eens was dat er soldaten naar Nederlands-Indië werden gestuurd was 43% van de bevolking voor, en ongeveer een even groot percentage tegen. De rest had geen mening. De Nederlandse bevolking was aangaande de oorlog dus sterk verdeeld. Daarbij komt dat deze vraag in 1946 werd voorgelegd aan het Nederlandse publiek. Dus voordat er iets bekend was over de excessen.

Het wordt tijd om de taboes te doorbreken en volwassen met ons verleden om te leren gaan. Elk land heeft zwarte bladzijden in de historie en Nederland is zeker geen uitzondering. Het gaat daarbij niet om het beschuldigen van alle Indiëveteranen, maar het aanpakken en veroordelen van diegenen die misdaden tegen de menselijkheid hebben gepleegd. Het is nog niet te laat om tot veroordelingen te komen. Wanneer Nederland een voorbeeldrol wil hebben in de wereld, zal het ook de hand in eigen

boezem moeten steken. Simpelweg wachten tot iedereen uit de bewuste periode is overleden is zeker geen oplossing. Immers, dan zullen vele excessen nooit meer verteld en veroordeeld kunnen worden. De excessennota uit '69 was bij lange na niet compleet. Het belang van geschiedenis ligt in het feit dat we ervan kunnen leren. Iedere Nederlander heeft derhalve het recht te weten wat er allemaal in onze voormalige kolonie is gebeurd. Gevoeligheid en emotie is

daarbij van ondergeschikt belang. De waarheid moet verteld en gedocumenteerd worden.

Misschien nog belangrijker is dat naast de 80 jarige oorlog (of de Opstand) en de Tweede Wereldoorlog ook de koloniale strijd met Indonesië een verplicht onderdeel van de geschiedenisles moet worden. Iedereen moet weten welke daden de Nederlanders op hun geweten hebben. Dat zal helpen bij de verwerking van ons eigen verleden.

Noten:

- <http://www.antenna.nl/wvi/nl/dh/geschiedenis/westerl.html>
- <http://home.iae.nl/users/robr/verleden.html>
- <http://www.gebladerte.nl/10626f37.htm>
- <http://home.iae.nl/users/robr/hueting.html>
- <http://www.malmberg.nl/reflector/html/magazine/R28/R282/R282221a.htm>

(Oost)Blokken voor het eindexamen

Louise van Schaik

Na de val van de Berlijnse muur in 1989 was heel Europa in de ban van de 'overwinning' op het communisme. Het einde van de koude oorlog zorgde voor een kans om de twee helften van het werelddeel Europa te verenigen en daarmee te zorgen voor vrede en stabiliteit. Een logische vorm om hieraan gestalte te geven was opname van de landen uit Centraal en Oost Europa in de toenmalige Europese Gemeenschap. De lidstaten gingen een morele en symbolische verplichting aan om de landen op te nemen. In dit essay wordt het uitbreidingsproces van de Europese Unie beschreven en wordt aangegeven waarom dit proces behalve bedreigingen vooral kansen met zich meebrengt.

de morele verplichting tot uitbreiding van de Europese Unie met landen uit Oost Europa werd gezien als een kans op grotere welvaart voor zowel de huidige lidstaten van de Europese Unie als de landen uit het oosten. Later bleek dat een nieuwe relatie met het oosten een behoorlijke dosis innovatie, creativiteit en strategische leidersvoering vereiste¹. Gedurende de jaren negentig ging men steeds meer haken en ogen zien met betrekking tot de uitbreiding en begonnen de lidstaten terug te rabbelen van hun 'belofte' tot economische en politieke eenheid op het Europese Continent. Inmiddels waren de landen uit het voormalige Oostblok druk bezig zich te oriënteren op toetreding en hadden zij hun markten geopend voor producten uit de Europese Unie. In taal wilden er dertien landen toe-

treden; tien uit Centraal en Oost Europa, de twee mediterrane landen Cyprus en Malta en tenslotte Turkije.

Nieuwe relatie met het oosten vereist innovatie

Het bleek moeilijk om idealen uit 1989 om te zetten in politieke en economische besluiten. Dit alleen al omdat alle lidstaten moeten instemmen met een beslissing om een land toe te laten. In 1993 formuleerden de lidstaten in Kopenhagen vier criteria waaraan een land in ieder geval zou moeten voldoen om toegelaten te mogen worden tot de Europese Unie. Een

land moet democratisch zijn en minderheden respecteren. Het moet een goed functionerende markteconomie hebben, die kan omgaan met competitieve krachten. Vervolgens moet het in staat zijn om het acquis communautaire (alle wet en regelgeving) te implementeren. Bovendien moet de Unie zelf klaar zijn om nieuwe landen op te kunnen nemen. Eén voor één deden de landen een aanvraag tot het lidmaatschap. Sindsdien moeten de landen allerlei 'lijsten invullen' van de Europese Commissie, zodat dit orgaan gegevens kan verzamelen voor rapporten over hun voortgang en status. Uiteraard moeten deze gegevens geverifieerd worden door de Commissie. Langzamerhand is op deze manier steeds meer uitbreidingsbeleid tot stand gekomen. In 1997 werd in Luxemburg besloten dat onderhandelingen met